

CENOVALI HEYKELTIRAŞLAR (BAROK ÜSLÛP) / GENOESE SCULPTORS (BAROQUE STYLE)

Özand GÖNÛLAL*

Özet

Durağan klasiğin yaşandığı Rönesans sürecinden sonra dinamik klasiği ortaya koyan Barok Üslûp, heykel uygulamalarında hareketin görüntüsünden uzaklaşıp yaşayan hareketin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Barok Üslûp egemenliğinde yapılan heykellerde yaşayan hareketin ortaya çıkmasını sağlayan iki temel özellik vardır; bunlardan ilki Heinrich Wölfflin'in ortaya koyduğu "açık form" anlayışıdır. İkincisi ise, hem figür biçimlenmesinde hem de diğer unsurların biçimlenmesinde temel oluşturan S ve C kıvrımlarıdır.

Cenova'nın ekonomik zenginliği 17. yüzyılda inşa edilen saraylarda kendisini göstermektedir. 1643 yılında inşa edilen "Palazzo Reale" önemli örneklerden biridir. Yapının içinde ve dışında yer alan heykeltıraşlık örnekleri, Cenova okulunun Barok üslûbuna ait uygulamaların önemli örneklerini oluşturmaktadır. Santa Maria Della Cello, San Luca, Chiesa Del Gesu, Palazzo Doria Lambo bu dönemin heykeltıraşlık örneklerinin görüldüğü diğer yapılarıdır.

Cenova kentinde çeşitli yapılarda Barok üslûp özelliklerini taşıyan heykellerin oluşturduğu ortak yaratımın kaynağını İtalyan heykeltıraş Lorenzo Bemini oluşturmaktadır. Bunun yanında Cenova'ya gelip çalışan Fransız heykeltıraş Pierre Paul Pupet'in (1620-1694) 1665-1680 tarihleri arasında gerçekleştirdiği heykel çalışmaları Cenovalı heykeltıraşları etkilemiştir.

Bu dönemde faaliyet gösteren heykeltıraşlar Tommaso Orsolino (1587 – 1675), Filippo Parodi (1630-1702), Giacomo Antonio Ponsonelli (1654 – 1735) ve Francesco Maria Schioffino (1688 – 1763)'dur.

Anahtar Kelimeler: Cenova, Heykeltıraş, Barok, İtalya, Liguria

Abstract

After the process of the Renaissance which experienced static classic, Baroque style which revealed dynamical classic helped sculpture applications in moving away from the picture of sculpture and in realizing the existence of living motions. The sculptures that were made according to the baroque style have two main features that provide the sculptures with the form of living motion. The first one is "open form" concept which was created by Henry Wölfflin . The second one is S and C curves, which form a basis for forming figure and other factors.

* Yrd. Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, 07058, Kampüs-Antalya, ozandgonulal@akdeniz.edu.tr

Economic wealth of Genoa showed itself by palaces which were constructed in 17th century. Palazzo Reale which constructed in 1643 is an important example among these palaces. Sculpture samples which exist inside and outside of that structure, constitute important examples of Baroque style Works of the Genoa school. The sculpture examples of this period can be observed in other structures such as Santa Maria Della Cello, San Luca, Chiesa Del Gesu, Palazzo Doria Lambo.

Famous baroque sculptor Lorenzo Bemini who formed the source of common creation approach, created sculptures carrying the Baroque style in various building of Genoa. Besides, the French sculptor Pierre Paul Pupet who worked in Genoa, influenced other Genoese sculptors with his sculpture works that realized between 1665 and 1680.

The sculptors who worked during this period were Orsolino (1587 – 1675), Filippo Parodi (1630-1702), Giacomo Antonio Ponsonelli (1654 – 1735) and Francesco Maria Schioffino (1688 – 1763).

Keywords: Genoa, Sculpture, Baroque, Italy, Liguria

1- GİRİŞ

Durağan klasiğin yaşandığı Rönesans sürecinden sonra dinamik klasiği ortaya koyan Barok Üslûp, heykel uygulamalarında hareketin görüntüsünden uzaklaşıp yaşayan hareketin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Barok Üslûp etkisinde yapılan heykellerde yaşayan hareketin ortaya çıkmasını sağlayan iki temel özellik vardır. Bunlardan birincisi, Heinrich Wölfflin'in ortaya koyduğu "açık form" anlayışıdır¹. İkincisi ise, hem figür biçimlenmesinde hem de diğer unsurların biçimlenmesinde temel oluşturan (S) ve (C) kıvrımlarıdır.

Rönesans klâsiğine karşı 16.yüzyıl ortalarından itibaren başlayan tepki; 17. yüzyıl boyunca devam ederek 18. yüzyıl ortalarına kadar uzanan ve tüm Avrupa'yı etkisi altına alan, "Barok" olarak adlandırılan bu üslûba ulaşacaktır. Rönesans gibi İtalya'da doğan bu yeni üslûp, 19. yüzyılda yeni-klâsiklik kuramcıları tarafından "düzensiz inci" anlamına gelen "barocco" (Portekizce) sözcüğü ile adlandırılmıştır².

İtalya'nın kuzey batısında, Liguria Bölgesi'nde bir liman kenti olan Cenova Romalılar döneminden itibaren önemli bir merkez olarak tarih içinde yer almıştır. Cenova aynı zamanda, İtalya'nın Orta Avrupa'ya açılan kapısı durumundadır. İ.Ö. 218 tarihinde kent niteliği kazanan Cenova tarih boyunca çeşitli yönetimlerin egemenliğine geçmiş ancak coğrafi konumunun sağladığı avantajlar ve liman kenti olmasının gereği olarak sahip olduğu gemi filoları nedeniyle ticari ve askeri bir merkez olarak varlığını sürdürmüştür³.

15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tüccarların yeni bir anlayışla başlattıkları bankacılık sayesinde oluşan ekonomik düzen (CASA) menkul değerler üzerinden elde edilen zenginlik

---

1. H.Wölfflin, *Sanat Tarihinin Temel Kavramları*, İstanbul, 1990, s. 148-177.

2. S. K.Yetkin, *Barok Sanat*, İstanbul, 1977, s. 7.

3. "Cenova", *Ana Britannica*, C. 7, İstanbul, 1994, s.384.

ği de beraberinde getirmiştir. Ekonomik olarak gerçekleşen bu gelişmenin sağladığı zenginlik, sanata karşı ilginin artmasını sağlamıştır⁴.

Cenova'nın ekonomik zenginliği 17. yüzyılda inşa edilen saraylarda kendisini göstermektedir. 1643 yılında inşa edilen "Palazzo Reale" önemli örneklerden biridir. Yapının içinde ve dışında yer alan heykeltıraşlık örnekleri, Cenova Okulu'nun Barok üslûba ait uygulamalarının önemli örneklerini oluşturmaktadır. Santa Maria Della Cello, San Luca, Chiesa Del Gesu, Palazzo Doria Lambo gibi yapılar, bu dönemin heykeltıraşlık örneklerinin görüldüğü diğer yapılardır.

2- BAROK ÜSLÛP CENOVA OKULU HEYKELTIRAŞLARI

Cenova kentinde, çeşitli yapılarda Barok üslûp özelliklerini taşıyan heykellerin oluşturduğu ortak yaratım yaklaşımının kaynağını, ünlü Barok heykeltıraş Lorenzo Bemini (1598-1680) oluşturmaktadır. Bunun yanında Cenova'ya gelip çalışan Fransız heykeltıraş Pierre Paul Puget'in (1620-1694) 1665-1680 tarihleri arasında gerçekleştirdiği heykel çalışmaları, Cenovalı heykeltıraşları etkilemiştir.

2.1. Tommaso Orsolino (1587 – 1675)

Cenova'lı heykeltıraşlar arasında yer alan Orsolino Tommaso'nun bilinen tek eseri, Cenova'daki Chiesa de Gesu Kilisesi'nde bulunan "İsa'nın Doğuşu" adlı heykel grubudur (Foto.1). 1589 – 1606 yılları arasında Giuseppe Valerioni (1542-1596), tarafından tasarlanan kilisenin ikinci şapelinde yer alan heykel grubu, mermerden yapılmıştır. Kompozisyon, resimsel bir etki yaratacak biçimde tasarlanmıştır. Kompozisyonun merkezine yerleştirilen çocuk İsa figürü, tüm bakışları üzerine toplamaktadır. Sağında ve solunda yer alan Meryem ile Yusuf geleneksel kutsal aile görüntüsünü vermektedir. İsa ve Meryem'in arkasında yer alan birer melek figürü, elleriyle çatıyı taşımaktadırlar. Arka planda yüksek kabartma şeklinde yapılmış olan birer erkek figürünün arasında hayvan figürü yer almaktadır. Daha geride ise alçak kabartma olarak yapılmış melek figürü yer almaktadır.

Her figürde, yaşanan olayın yarattığı mutluluk ifadesi yüzlere yansırken, bu ifade beden dili ile desteklenmiştir. Yüz ifadesinin beden dili ile desteklenmesi Barok üslûbun genel karakteridir ve Tommaso Orsolino tarafından başarıyla uygulanmıştır. Her figürün sahip olduğu duruş biçimleri ile, figürlerin üzerindeki kumaş biçimleri, kompozisyonda yoğun bir hareketi ortaya çıkarmıştır. Ayrıntılarda kumaş dokusunun yanında, ten dokusu da başarıyla verilmiştir. Kompozisyonu oluşturan unsurlar lirik ve pastoral tavrın bir arada kullanıldığını açıkça ortaya koymaktadır.

2.2. Filippo Parodi (1630-1702)

Filippo Parodi⁵ Barok üslûbun İtalyan heykeltıraşdır. Cenova kentinin ilk ve önemli

4. G.Felloni-G.Laura, *Genoa and the History Finance: A series of firsts*, Genova, 2004, s.38.

5. R. Soprani, *Vite de' Pittori, Scultori, Ed. Architetti Genovesi*, Genova, 1769, s.52.

Barok heykeltıraşdır⁶. Heykeltıraş bir ailenin üyesi olan Parodi, ustalığını ağaç oymacılıkta geliştirmiştir. Sanatçı, 1670'lerden itibaren bu ustalığını mermere aktarmaya başlamıştır.

İki kez Roma'ya giden Parodi, her gidişinde altı yıl yaşamıştır. 1655 – 1661 tarihleri arasında Roma'da Lorenzo Bernini (1598-1680) atölyesinde asistan olarak çalışmış ve bu çalışma süreci, onun heykellerinde ortaya koyduğu üslubun temellerini oluşturmuştur. Her ne kadar Bernini'in rakibi Alessandro Algardi (1598 – 1654) ve öğrencisi Ercole Ferrato'nun (1610-1686) üslubundan etkilenmiş gibi görünse de Parodi, tüm bu heykeltıraşların üslubundan hareket ederek ortak bir karakter sergilemiştir⁷. Cenova'ya döndükten sonra 1661-1666 tarihleri arasında Cenova'da yaşayan Fransız Barok heykeltıraş Pierre Puget (1620-1694)⁸ ile karşılaşmıştır.

1691 yılında Padova'ya çağrılan Parodi, Padova'da bir atölye kurmuş, atölyesinde çalışan asistanlarla birlikte Saint Anthony Kilisesi'ndeki Treasury Şapeli'ndeki altı adet beyaz mermerden aziz heykellerini yapmıştır.

Parodi'nin eserlerinde yoğun bir hareketlilik egemendir. Bu hareketlilik vücut biçimlerinin yanında kumaş kıvrımlarından da kaynaklanmaktadır. Ayrıca figürün yanında kullandığı nesnelere gerçekleştirilen diagonal biçimleme, kompozisyonel hareketi de ortaya koymaktadır.

Parodi'nin çalışmaları dinsel ve mitolojik içerikli olarak tasarlanmıştır. Santa Maria dello Cello'da yer alan 1660 tarihli beyaz mermerden yapılmış, "Saf Meryem" (Immaculate Conception) adlı eseri (Foto.2), Schioffino'nun aynı adlı eserine örnek olmuştur. Kaide üzerine yerleştirilen Meryem figürü, meleklerden oluşan bir bulut üzerinde durmaktadır. Figürün göğüs üzerinde birleşen elleri ve boynun hafifce bükülmesi saflığın görüntüsünü yaratmak üzere biçimlenmiştir. Vücudu kaplayan kumaşın sağdan esen rüzgarın etkisiyle uçuşması, Barok üslubun hareket anlayışını ortaya koymaktadır.

Cenova Palazzo Reale'deki galeri katında yer alan "İsa" heykeli ise (Foto 3), geleneksel İsa kompozisyonlarının dışında bir betimlemeye sahiptir. Parodi'nin bu eserinde İspanyol heykeltıraş Gregio Fernandes (1576-1636) ile benzerliği görmek mümkündür. 1679 tarihli, mermerden yapılmış bu eserde İsa, bir sütunda bağlanmış olarak betimlenmiştir. Vücudunun büyük bir bölümü çıplak olan İsa figürünün vücut biçimlenmesinden acı çektiği anlaşılmaktadır. Bitkin bir insan vücudu görüntüsü başarıyla yansıtılmıştır. Bu özelliğiyle Barok üslubun temel karakterlerinden biri olan, duygu durumunun, beden diline aktarılmasının önemli örneğini oluşturmaktadır.

Parodi'nin Cenova'da bulunan dinsel içerikli diğer eseri, San Luco kilisesinde bulunan 1700 yılında mermerden yapılmış olan ikinci "Saf Meryem" adlı eseridir (Foto 4). Santa Maria della Cello'da bulunan heykeline benzer kompozisyona sahip bu heykelde, Meryem figürü bulut üzerine yerleştirilmiştir. Ancak bulut arasında çok sayıda melek figürü yer almaktadır. Meryem figürü ise bir eli göğsünde, diğer eli ise yana açılmış olarak betimlenmiştir. Meryem

6. R. Wittkower-Joseph Connors- Jennifer Montegu, *Art and Architecture in Italy, 1600 – 1750*, Part 3, 1999, p. 63

7. B. Boucher, *Italian Baroque Sculpture*, Ed. Thames & Hudson, 1997 p. 78.

8. U. Tükel, "Pierre Puget", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C. 3, İstanbul, 1997, s. 1526

figürünün vücudunu kaplayan kumaş, esen rüzgardan etkilenecek kıvrımlanmış ve heykele hareket kazandırmıştır.

Parodi'nin mitolojik eserleri arasında, Bernini'nin etkisi görülen eser "Venüs" heykelidir (Foto 5). Cenova'da Palazzo Reale'de yer alan 1680 tarihli mermerden yapılmış olan heykelin biçimlenişinde "S ve C" kıvrımlarının etkisi görülmektedir. Vücut biçiminde yer alan "S" kıvrımı, figüre yoğun bir hareket kazandırmaktadır. Bu hareket vücudu saran kumaşın sahip olduğu kıvrımlarda daha da artmaktadır. Figürün sahip olduğu biçim, Bernini'nin 1622 tarihli "Apollo ve Daphne" heykeli ile 1621 tarihli "Proserpina'nın Kaçırılışı" adlı heykelinde yer alan kadın figürlerinin biçimlenmesiyle benzerlik taşımaktadır.

1680 tarihli yine Palazzo Reale'de mermerden yapılmış "Hyakinthos (Sümbül)" heykeli (Foto 6), Bernini'nin "Apollo ve Daphne" heykelindeki hikayeye benzer bir konuyu betimlemektedir. Yunan mitolojisinde Hyakinthos adında bir genç Apollon tarafından her yıl baharda açan sümbül çiçeğine dönüştürülmüştür. Parodi'nin bu eseri de dönüşüm sürecini ortaya koymaktadır. Heykel bu özelliği ile Barok üslubun Heinrich Wölfflin tarafından belirlenmiş açık form ilkesini yansıtmaktadır. Hyakinthos erkektir, ancak Apollon ve Zephyros ona aşık olmuşlardır. Buradan hareketle, Parodi tarafından feminen bir biçimde tasarlanmıştır. Figürün biçimlenmesinde "S" formu temeli oluşturmaktadır. Saçlar ve parmaklar sümbül çiçeğine dönüşme aşamasında betimlenmiştir.

Parodi'nin mitoloji kaynaklı diğer eseri "Clytre" heykelidir (Foto.7). 1680'lere tarihlenen Palazzo Reale'deki mermerden yapılmış bu eserin de ortak özelliği Apollon'a ait mitoslardan hareketle yapılmış olmasıdır. Bir kaya üzerine oturan kadın figürü olarak betimlenen eserin biçimlenişinde Barok üslubun temel biçimlendirme unsuru olan "S" kıvrımı etkin olmuştur. Başın hafifçe geriye atılması, bir bacağın diagonal olarak aşağıya doğru uzanması, diğer bacağın ise benzer diagonal biçimde paralel olarak yerleştirilmesi kompozisyonda hareketin yoğunlaşmasını sağlamaktadır. Ayrıca saçların uçlarında ve sol elindeki ayçiçekleri figürün mitolojik özelliğini yansıtmaktadır.

Sonuç olarak, Parodi'nin çalışmalarında Barok üslubun tüm özellikleri yanında, Lorenzo Bernini'nin etkilerini de görmek mümkündür. Dinsel içerikli çalışmalarında daha yalın bir üslubun ön plâna çıkmasına rağmen, mitoloji kaynaklı eserlerinde daha yoğun bir hareketin egemen olduğu görülmektedir. Bunun iki nedeni olabilir. Birincisi, dinsel nitelikli eserlerin bulunduğu yerler bir kilise, mitoloji kaynaklı eserler ise bir saraya yerleştirilmiştir. İkincisi ise, dinsel içerikli eserlerde İspanyol Barok üslup etkileri görülürken, mitoloji kaynaklı eserlerinde İtalya Roma Okulu, dolayısıyla Lorenzo Bernini'nin etkileri görülmektedir.

2.3. Giacomo Antonio Ponsonelli (1654 – 1735)

İtalyan heykeltıraş. Önce, heykeltıraş ve doktor olan babası Giovanni Ponsonelli ile, daha sonra Filippo Parodi ile çalışmıştır. 1680 yılında Filippo Parodi'nin kızı ile evlenmiştir. Parodi'nin Venedik (1678-1687), Cenova ve Padova'daki (1685-1697) çalışmalarında Ponsonelli'nin önemli katkıları olmuştur⁹.

9. R. Soprani, Vite de' Pittori, Scultori, Ed. Architeti Genovesi, Genova, 1769, s. 356.

Ponsonelli'nin çalışmalarında Roma'da sergilenen Barok üslûbun etkileri açıkça görülmektedir. Bu durum Ponsonelli'nin Filippo Parodi ile Roma'yı ziyaret ettiğini ortaya koymaktadır. Ponsonelli'nin dekoratif işlerinde Bernini'nin mimari üslûbunun etkileri görülmektedir.

Ponsonelli'nin iki büstü vardır. Birincisi Kardinal Stefano Durazzo'nun (1677), diğeri ise Marc Antonio Grillo'nun büstleridir (1683). Her iki büstün tasarımında Bernini'nin büstlerinde sergilediği üslupsal yaklaşımın etkileri bulunmaktadır. Bu üslubun temelinde ise psikolojik yaklaşımlar yatmaktadır.

Ponsonelli tarafından yapılan Kardinal Stefano Durazzo'nun büstü (Foto 8). Eser, volütlü (kırımlı) bir kaide üzerine yerleştirilmiştir. Roma Okulu portre geleneğini yansıtan eserin, kişisel kimliği yansıtırma konusunda, başarılı bir çalışma olduğu görülmektedir. Eser, Barok üslûbun portre geleneğinde yer alan psikolojik özelliklerin yansıtılması uygulamasını sergilemektedir. Figürün üzerinde yer alan giysinin sahip olduğu kıvrımlar bir yandan kumaş dokusunun etkisini ortaya koyarken diğeryandan Barok üslûbun (S) ve (C) kıvrımlarını sergilemektedir. Bu özellikleri yoğun bir hareketi de ortaya koymaktadır.

Ponsonelli'nin diğeryan çalışması, Cenova'da Albergo dei Poveri'de yer alan Don Marcantonio Grillo'nun büstüdür (Foto. 9). Gerçek boyutlarda mermerden yapılan eser, kumaş kıvrımlarının biçimlendirilmesinden kaynaklanan yoğun bir hareket etkisi sergilemektedir. Figürün başının konumu ve gözlerinin bakış yönü Barok üslûbun açık form özelliğini yansıtmak üzere biçimlenmiştir.

2.4. Francesco Maria Schioffino (1688 – 1763)

Heykeltıraş Schioffino¹⁰, heykeltıraş İtalyan bir ailenin üyesiydi. Ağabeyi Bernardo Schioffino'nun hem öğrencisi hem de asistanı olarak çalışmıştır. 1721 yılında Roma'ya giderek orada Camillo Rusconi'nin (1658-1728) atölyesine girmiştir. 1724 yılına kadar Camillo Rusconi'nin yanında çalışan Schioffino, burada kaldığı süre içerisinde Rusconi, Bernini ve diğeryan heykeltıraşların işlerini izleyerek, hem teknik olarak hem de kültürel bakımdan kendini geliştirmiştir. Cenova'ya geri döndükten sonra gerçekleştirdiği çalışmalarda, Rusconi'nin etkisi açıkça görülmektedir.

Schioffino'nun Cenova'da gerçekleştirdiği en önemli eseri, Palazzo Doria Lamba'da 1762 yılına tarihlenen "Saf Meryem" (Immaculate Conception) (Foto. 10) adlı heykelidir. Mermerden yapılmış eser bir kaide üzerine yerleştirilmiştir. Cepheden betimlenmiş olan figürün biçimlenmesinde Barok üslûbun temel biçimlendirme unsuru olan S ve C kıvrımlarının etkisi ile belirgin bir hareket etkisi sergilenmektedir. Ellerini göğsünün üzerinde birleştiren figürün boynundaki hafif bükülme, temizliğin ve masumiyetin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Sol bacak hafifce kırılmış olmasına karşın, sağ bacak strüktürel açıdan taşıyıcı olması nedeniyle ana aksı oluşturacak şekilde tasarlanmıştır. Bütün vücudu kaplayan giysi kumaş dokusunu verecek biçimde yumuşak bir etki ile betimlenmiştir. Kumaş kıvrımlarının sahip olduğu özellikler, figürün hareketliliğini daha da arttırmaktadır. Figürün ayaklarının dibinde yer alan melek figürleri, betimlenen kadın figürünün saflığını vurgulamasının yanında, dinsel niteliğini de ortaya koymaktadır.

10. R.Soprani, *Vite de' pittori, Scultori, Ed. Architetti Genovesi, Genova, 1769, s. 279*

3- SONUÇ

Barok üslûp çerçevesinde Cenova kentinde çalışan Tommaso Orsolino (1587 – 1675), Filippo Parodi (1630-1702) Giacomo Antonio Ponsonelli (1654-1735) ve Francesco Maria Schioffino (1688-1763) gerçekleştirdikleri eserlerde İtalyan Barok tarzının belirgin örneklerini ortaya koymuşlardır. Cenovalı bu heykeltıraşların üslûpları üzerinde Roma Okulu'nun yoğun etkisi görülmektedir. Tüm heykeltıraşların eserlerinde ortaya çıkan en temel özellik harekettir. Figür ve kumaş kıvrımlarının biçimlenmesinde ortaya çıkan “S” ve “C” kıvrımları, hareketi oluşturan en önemli unsurlardır. Ayrıca duygusal boyutun yüz ve vücut biçimlemelerinde belirgin olarak sergilenmesi diğer önemli özelliktir.

Sonuç olarak Cenovalı sanatçıların, İtalyan Barok üslûbu'nun etkisi altında eserlerini ortaya koydukları görülmektedir. Ancak eserlerin ayrıntılarında karşımıza çıkan pastoral özellikler, başkent anlayışından uzaklaşan taşra anlayışı olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Bruce Boucher, *Italian Baroque Sculpture*, Ed. Thames & Hudson, 1997.
- “Cenova”, *Ana Britannica*, C. 7, İstanbul, 1994, s.384.
- G. Felloni-G.Laura, *Genoa and the History Finance: A series of firsts*, Genova, 2004.
- B. Boucher, *Italian Baroque Sculpture*, Ed. Thames & Hudson, 1997.
- R. Soprani, *Vite de' Pittori, Scultori*, Ed. Architetti Genovesi, Genova, 1769.
- Rolf Toman, *Baroque (Architecture, Sculpture, Painting)*, 2004.
- U. Tükel, “Pierre Puget”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C. 3, İstanbul, 1997, s. 1526.
- S. K. Yetkin, *Barok Sanat*, İstanbul, 1977, s. 7
- R. Wittkower-Joseph Connors- Jennifer Montegu, *Art and Architecture in Italy, 1600 – 1750*, Part 3, 1999.
- Heinrich Wölfflin, *Sanat Tarihinin Temel Kavramları*, İstanbul, 1990
- İnternet Kaynakları
- <http://books.google.com/books?id=vFcGAAAAQAAJ&dq=Genovesi+Raffaello+Soprani>.
- <http://www.lib-art.com/artgallery/220-giacomo-antonio-ponsonelli.html>
- <http://wwar.com/masters/o/orsolino-tommaso.html>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Filippo_Parodi
- <http://www.wga.hu/frames-e.html?/bio/p/parodi/biograph.html>
- Eser Fotoğraf Kaynakları
- <http://www.wga.hu>

Foto. 1- Tommaso Orsolino, İsa'nın doğuşu, Chiesa del Gesù, Cenova.

Foto. 2- Filippo Parodi, Saf Meryem, 1660, Santa Maria della Cella, Cenova.

Foto. 3- Filippo Parodi, İsa, 1679, Galleria di Palazzo Reale, Cenova.

Foto. 4- Filippo Parodi, Saf Meryem, 1700, San Luca, Cenova.

Foto. 5- Filippo Parodi, Venüs, 1680, Galleria di Palazzo Reale, Cenova.

Foto. 6- Filippo Parodi, Hyaknthos (Sümbül), 1680, Galleria di Palazzo Reale, Cenova.

Foto. 7- Filippo Parodi, Clytre (Ayçiçeği),1680, Galleria di Palazzo Reale, Genova.

Foto. 8- Giacomo Antonio Ponsonelli, Kardinal Stefano Durazzo, Palazzo Tursi, Cenova.

Foto. 9- Giacomo Antonio Ponsonelli, Don Marcantonio Grillo, 1683 Albergo dei Poveri, Genova.

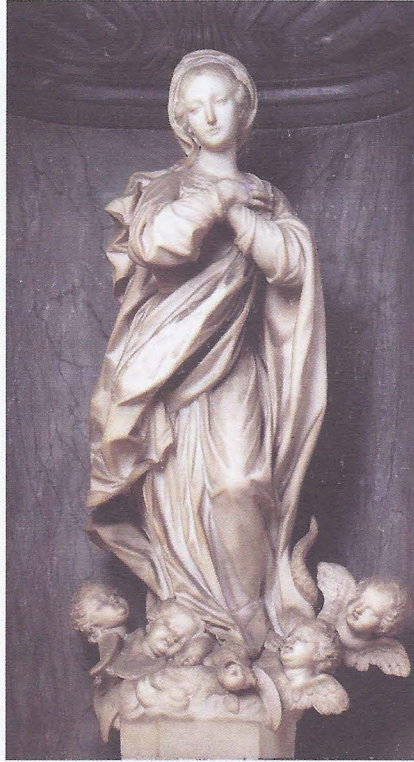

Foto. 10- Francesco Maria Schioffino, Saf Meryem, 1762, Palazzo Doria Lamba, Genova.
